

עלון מספר 59

לשכת הנשיא ויצמן לשכת נתיבי השלום לשכת בנימין דה רוטשילד לשכת המדע רחובות
לשכת ראשונים לשכת מצאנו יין לשכת נס לשכת מעגלים לשכת כרמים לשכת הבה נגילה

ניסן תשפ"ה

העלון הדיגיטלי

אפריל 2025

תוכן עניינים

דבר יו"ר המועצה – אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה:

- לשכת המדע-ליל הסדר – עזרא קורן
- לשכת מעגלים, יום המעשים הטובים – גלית גולוב
- לשכת הנשיא ויצמן, ערב פסח – יוסי זיו

מה יהיה? – מבט לעתיד – ד"ר יאיר שרן

חגיגות הפסח ברחובות 1908-1914 – לאה מאירי (הביא צבי תדמור)

ווייצמן בניו-יורק על המאבק להכרת ארה"ב במדינה היהודית – צבי תדמור

קורות חייו של אדוארד "אדי" ג'ייקובסון – צבי תדמור

אדי ג'ייקובסון פגש את טרומן – דניאל אבנר (הביא צבי תדמור)

חגיגות הפסח ברחובות 1908 – 1914 – לאה מאירי

דבר יו"ר המועצה

שלום חברים

בימים שאנו חוגגים את חג החירות, 59 מאחינו נמקים במנהרות החמאס בעזה. על כל אחד מאיתנו חובה לזכור ולהזכיר אותם בכל עת, עד שכולם ישוחררו ויחזרו למשפחותיהם. בימי החג יצאנו עם בני משפחה לביקור בבית יוסף באו בתל אביב. יוסף באו היה אומן רב תחומי, מאייר, סופר ומשורר, פרסומאי וחלוץ סרטי האנימציה בישראל. הוא היה שורד שואה שניצל בזכות אומנותו ונכלל ברשימות שינדלר. הביקור במוזיאון החזיר אותנו בזמן: לתקופת השואה, ולימי התום של שנות השישים והשבעים. מומלץ, בתאום מראש.

בלשכות המועצה נעשית וממשיכה הפעילות בכל התחומים: בחול המועד פסח נערך סיור של חברי המועצה בפארק הזיכרון בראשל"צ, בהדרכתו של אבי מלינסקי. בפארק רחב הידיים הוקמו שמונה

אנדרטאות ופסלים שמסמלים את השואה, הגבורה והתקומה. האתר מרשים ועוצמתי, והכניס אותנו לאווירת יום השואה.

החברים בלשכות ממשיכים בפעילות התנדבותית במגוון תחומים: חברי לשכת נס חגגו פסח במעון לאוטיסטים. חברות מלשכות הבה נגילה ומצאנו יין מתארגנות להכנת מופלטות לצעירים נכים במועדון "נענע" בחולון. יישר כח!

עוד נראה ימים טובים

אבי ארז

מה נשמע בלשכות המועצה

ליל הסדר בני ברית לשכת המדע – אביב 2025

כתב עזרא קורן, 2/4/2025

מי שרוצה לחזור במכונת זמן לנעוריו, היה חייב להיות איתנו עם **לשכת המדע** בערב שירי

פסח ואביב. ערב מהנה עם **האקורדיון של רפי אזולאי** ועוד אקורדיון של פעם עם **סמדר שדה**.

את הערב פתחנו בקריאת המשמעות הקדומה של חג הפסח, כל אחד בתורו על פי הסדר שקבעה **נחמה גרוסמן**.

אידה רוזנטל נשיאת הלשכה קראה את שירו **הרלוונטי של נועם חורב – אפיקומן**

כשהייתי קטן,

אף פעם לא מצאתי את האפיקומן.

הייתי הופך את המגירות

פותח את הארון

מזיז את המנורות

מבלגן את הסלון

עולה על המקרר

זוחל מתחת לשטיח

כמעט כבר מוותר

ממשיך, ואז מבטיח -

השנה אני אמצא,

כולה מגבת ומצה!

אבל לא משנה

עד כמה הייתי רוצה

תמיד היה איזה בן-דוד אחר שמוצא

ושוב אותו סיפור

גם בחג שאחריו -

אני מחפש ומחפש,

אבל תמיד בסוף לשווא

אז בפסח הזה,

אני יכול רק לבקש

שנדע להמשיך

ולא להתייאש

שכמו שניפול,

ככה נקום

שנהנה מהדרך,
גם אם בסוף אין כלום
שתמיד נמשיך לקוות לאיזה נס
ושאף פעם לא נפסיק באמת
לחפש.

לשכת מעגלים- יום המעשים הטובים בשיתוף עיריית ראש"צ ולשכות בני ברית

כתבה גלית גולוב

עלון מועצה אזורית דרום 18/3/2025 - במה שונה משאר הימים ?

עיריית ראש"צ, בשיתוף רשת הארגונים ההתנדבותיים המגוונים (לשכת "מעגלים" מבני ברית, מועדון הסבתות, ח'פלה, פרלמנט נשים) תרמו 500 עוגות, הביאו עמם שמחה ובעיקר תשומת לב לקשישים, עולים בעיקר מבריה"מ המתגוררים בבית פריימן בעיר. חברנו ללשכה אפי באומן הפליא לנגן באקורדיון. ואנו, הנציגות מ"מעגלים", ראש"צ, בניצוחה של עופרה דוד, השתתפנו באירוע. חילקנו עוגות עם זוג תלמידי תיכון, אנדריי ודוד. אלה עברו אתנו בקומה שלמה ולכל אחד מ-24 דיירי הקומה סייעו בחלוקה, בשיח בעברית מתורגמת לרוסית. הדיירים התרגשו. חלקם הזמינו אותנו לבקר בדירותיהם ושוחחנו עמם. סיפרו על חייהם, בני משפחתם ותחביביהם. היה מרגש לפגוש בני זוג שנשואים 70 שנים וצירי הגבר מקשטים את דירתם הקטנטנה. פגשנו שורדת שואה, מנהלת בית ספר בעברה, שגם ניהלה ספריה ברוסית. היא כבת 93, צלולה ויוצרת תכשיטים בעבודת יד ובעלת אוסף ינשופים. עופרה דוד ואני הודינו לנערים. בירכנו אותם כמתגיסיים בקרוב שילכו לשלום ויחזרו לשלום. אלה פעילויות שאני חשה גאוה. תאמרו אתם, היש יום מיוחד מיום המעשים הטובים ? היש הרגשה טובה מזו של גרימת שמחה לאחר ועוד כשהנוער הישראלי מעורב בהן ?

לשכת הנשיא ויצמן, ערב פסח.

כתב יוסי זיו

אולם בני ברית שכולנו מכירים לבש חג, שולחנות היו ערוכים ומכוסים במפות לבנות, מאכלי החג ושירונים פוזרו על השולחנות. החברים נסבו לשולחן החג לצלילי נגינתו של חברנו אברהם גנדלמן שגם ליווה את כל הערב בנגינה באקורדיון.

השנה נחוג החג בדגש על סיפורים אישיים הקשורים לחג הפסח. כמו כן שמרנו על חלקים מסורתיים של החג שרנו שירי חג, שירים מההגדה, ומשירון שהוכן במיוחד לאירוע הזה.

הסיפורים ששמענו מפי חברי הלשכה מייצגים את הפסיפס החברתי של ישראל. החל מסיפור של ילד הגדל במשפחה יהודית אחת במולדבה תחת שילטון סובייטי בשנות השישים של המאה הקודמת. נערה צעירה שנאלצה להחביא את תליון מגן דוד כדי להסתיר את יהדותה, ליל הסדר

בבית ספר חקלאי כדורי, ההכנות לפסח במשפחה בה האב חילוני והאם שומרת מצוות, ואיך אפשר בלי ליל סדר צהלי הנערך דרך מכשירי קשר. היה מרתק לשמע כמה חברים ששיתפו באופן ספונטני חוויות מהפסח שלהם במקומות שונים.

טעמנו מצלחת הפסח המסורתית שהכינה עבורנו אירית עידן, שתינו ארבע כוסות, ואבי ארז בר המזל מצא את האפיקומן זכה בפרס.

תודה לכל אלה שעבדו, טרחו, הכינו והשתתפו בהפקת ערב פסח בלשכת הנשיא ויצמן.

מה יהיה? מבט אל העתיד והפעם: הישגים בשנת 2024

ד"ר יאיר שרן ראש הקבוצה לתובנת העתיד

והפעם: סיכונים עתידיים-
האיום על שתוף הפעולה
הבינלאומי

מחקר אירופי רחב, לו היינו
שותפים, בחן קשת רחבה של
סיכונים עתידיים לאנושות
ולשלום העולמי. ברשימה
הבאה נסקור חלק מממצאי
המחקר בתחום עתיד שיתופי
הפעולה הבינלאומיים כחלק
מתהליך הגלובליזציה.

שיתוף פעולה בינלאומי היה עד כה אחד הכלים החשובים בהתמודדות עם איומים כמו מלחמות עולמיות, מגיפות, משברים כלכליים וכדומה. על בסיס זה קמו מאז מלחמת העולם ארגונים בינלאומיים גדולים כמו האו"ם, השוק האירופי, נאט"ו ואחרים ששמו להם למטרה לקדם שיתוף פעולה בינלאומי רחב לטובת האנושות. התפתחויות שונות מאיימות על מגמה זו ושוחקות את יכולת הפעולה של ארגונים אלה. הנטייה לבדלנותו חוסר יכולת להגיע להסכמות רחבות, חוצות עולם, הם בין גורמי הסיכון. משאים ומתנים בין הרבה גורמים נכשלים ומסתמנת מגמה להעדפה של שתוף פעולה בילטרלי על פני שת"פ רב מדינתי. מדינות רבות מעדיפות את האינטרסים שלהן על פני ויתורים לטובת השיתוף הבינלאומי. התועלת למדינה קודמת לכל שיקול אחר. ראינו שגם המדיניות האמריקאית חוטאת בכך במיוחד בתקופת טראמפ. אחד הזרזים למגמה זו הוא אי השוויון הכלכלי בין מדינות באזורים שונים. לדוגמה ההכנסה לנפש באירופה גדולה פי 11 מאפריקה. יותר מכך. המחסור במשאבים מבטיחי חיים, כמו מים ומזון, יהיה זרז לטרור בינלאומי ולמלחמות עתידיות. השחיקה בשת"פ הבינלאומי עלולה לגרום למפולת דיפלומטית ולפגיעה בתקשורת בין מדינות ולכן להביא לסכסוכים בלתי פתורים ולמלחמות הרות אסון. המלחמות באוקראינה ובמזרח התיכון הן אולי סימנים מקדימים לתהליך כזה כמו גם למשל העימות בין סין לטאיוואן ועוד. בהקשר זה שנת 2022 אופיינה במספר הגדול ביותר של הרוגים במלחמות ואירועי טרור מאז 1984. המגמה הזו מלווה בהגירה מואצת של אנשים מאזורי מולדתם ועליה עולמית במספרי הפליטים, התגברות האיום הבריאותי ועוד.

מגמה נוספת מעניינת קשורה בעליה בתוחלת החיים. העולם נשלט על ידי אנשים מבוגרים יותר ויותר. החלק שלהם בקרב המצביעים ובקרב המנהיגים הולך עולה והם משפיעים מאד על המדיניות הארצית והעולמית. הנטייה היא יותר שמרנית, יותר לאומית ופחות בינלאומית. התוצאה הבלתי נמנעת בטווח הארוך עלולה להיות פגיעה בקשרים הבינלאומיים, בארגונים הבינלאומיים ובגלובליזציה בכלל.

המחקר מדליק אם כן נורות אדומות בפני מקבלי החלטות שיצטרכו לשקול צעדיהם ולפעול לאחדות ולא לפרוד.

חגיגות הפסח ברחובות 1908-1914

לאה מאירי*

השבוע הסתיים חג הפסח תשפ"ה ללא שמחה גדולה אלא, עם דאגה לגורל החטופים ושלומם. מסקרן, כיצד חגג הישוב בארץ ישראל את חג הפסח לפני מאה ואחד עשר שנים. על כך ברצוני לשתף אתכם.

במשך שבע שנים, משנת תרס"ח (1908) ועד שנת תרע"ד (1914) נחוגו ברחובות חגיגות שקיבלו מספר שמות - "חגיגות הפסח", "חגיגות רחובות", "החגיגה הלאומית", "החגיגה העממית" או סתם "החגיגה".

בכל חול המועד של פסח נערכו החגיגות העממיות. היו אילו אירועי ספורט, שלרוב לוו באירועים תרבותיים ואף כלכליים. החגיגות לא התחדשו לאחר מלחמת העולם הראשונה.

קיימת אי בהירות ביחס לסיבות שהביאו לייסודן של חגיגות רחובות. אחד ההסברים מייחס זאת לשינוי במצב הכלכלי של היישוב היהודי, ויציאה ממשבר ארוך. דעה אחרת השמיע עמינדב אלטשולר הרחובותי שטען כי החגיגות היו חיקוי לחגיגות השנתיות של הערבים בנבי-רובין. חלק עליו צבי נשרי מורה לספורט בעל שם שהשתתף בחגיגות, שלדעתו לא היה כל דמיון בין החגיגות- חגיגת הערבים נבעה מטעמים דתיים וכללה רק תחרויות בהאבקות. עם זאת, שניהם תמימי דעים שהחגיגות הגדילו את כבוד הנוער היהודי בעיני הערבים, הן היו המפגן הראשון לכוח עברי שנוצר וצמח בארץ.

היזמים לחגיגה לפי משה סמילנסקי היו שנים-עשר מצעירי המושבה, אך במקורות נמצאו שמות חמישה בלבד: יהודה וצבי גורודיסקי, יהודה טלר, א' שמאליאן וחנניה פיינשטיין. מסייעים בארגון- בשנים הראשונות ד"ר פוחובסקי רופא המושבה, וכאשר עבר זה ליפו, לקח על עצמו את הארגון הרופא ד"ר מוסקוביץ שזו הייתה פעילותו הציבורית הראשונה. אליעזר מרגולין ומשה סמילנסקי נמצאו אף הם מנצחים על הסדר ומפקדים על החגיגה.

"משחקי רחובות" היו נפתחים בתהלוכה מפוארת של המשתתפים, כשרבים מהם רכובים על סוסים. בראש התהלוכה צעדה תזמורת וניגנה שירים לאומיים (תזמורת ראשל"צ, תזמורת גימנסיה הרצליה ומקווה ישראל). בכל קבוצה צעדו נושאי דגלים ציוניים, ולעתים נושאי לפידים ואבוקות. הקהל הצטרף לתהלוכה עד הגיעם למקום התחרויות. בנאום פתיחה התכבדה אישיות מכובדת מהתנועה הציונית העולמית או לפחות מהנהגת הישוב בארץ (ב- 1908 ד"ר בן-ציון מוסינזון שלימד ומאוחר יותר ניהל את גימנסיה "הרצליה", שהקדיש את נאומו לערכה המכריע של השפה העברית, ב- 1909 ח"נ ביאליק שביקר אז בארץ והוזמן לחגיגה, ב- 1912 המנהיג הציוני ד"ר שמריהו לויין, ב- 1914 נאם נחום סוקולוב).

אחר החלו תחרויות הספורט- היו אילו התחרויות המאורגנות הראשונות בארץ. בגמר החגיגה היו נאומי סיכום והערכה וכן חלוקת הפרסים למצטיינים.

בשנת 1913 עמדו החגיגות בסימן ההופעה המאורגנת הראשונה של הסתדרות "מכבי", שהתארגנה במסגרת לאומית שנה קודם לכן. "מכבי" לקחו על עצמם לארגן את התחרויות וההופעות הספורטיביות.

במה התחרו ?

אתלטיקה קלה, היאבקות, התעמלות, הרמת משקולות, ירייה למטרה, קפיצה למרחק, (עם ובלי מקפצה) קפיצה במוט, התעמלות על מכשירים, (משנת 1913 בהדרכת המורה יהודה טלר), משחקי תחרות שונים: "רצים בדגלים", זריקת דיסקוס, משיכת חבל, ריצה בתוך שקים ומשחקים היתוליים כמו: הליכה על קביים, טיפוס על עמוד גבוה וחלק זריקת אבן.

מקום נכבד הוקדש למרוצי הסוסים. החל מהשנה החמישית (1912) השתתפו והצטיינו רוכבי ארגון ה"שומר" שקיבלו מ-6.11.1911 את השמירה במושבה. בין הרוכבים בשנה זו השתתפה וניצחה ציפורה (פייגלה) זייד אשת אלכסנדר זייד.

רשימות המנצחים בתחרויות לא נשמרו. נמצאו עדויות על שלושה מנצחים בלבד: צבי נשרי בריצת 100 מטר בשנת 1908, דוד ישפה זכה פעמיים בתחרויות רכיבה ונקדימון אלטשולר שזכה בתחרות קליעה למטרה (וזאת ברובה מושאל).

משנת 1910 קוימה במסגרת החגיגות גם תערוכת הישגים של הישוב היהודי. בין השאר הוצגו עבודות של בית הספר לאומנות "בצלאל", ספרים שהודפסו, באוהלים ובסככות הוצגו מכוונות חקלאיות ובדוכנים תוצרת חקלאית. באחת החגיגות הוצג האוסף הזואולוגי של ישראל אהרוני הרחובותי.

החגיגות נערכו על מגרש מרובע בשטח של 50 דונם, שסומן בגיר באזור שבין רחוב השומרים ורחוב עזרא של ימינו. צעירי המושבה היו מכינים את כיכר התחרות, מסמנים את הגבולות ובונים ספסלי ישיבה.

העיתונות העולמית דווחה בהתלהבות על המאורע. עיתון "די ולט" (העולם), ביטאונה של התנועה הציונית, דיווח ב-1908: "ביום ד, ד' חול המועד פסח, ערכו צעירי המושבה רחובות "חג – אביב" על הכיכר הגדול, אשר מאחורי לו בית הכנסת. היה מרוץ אנשים, מרוץ סוסים, יריות אל המטרה, מרוץ בשקים, התגוששות ותהלוכת לפידיים. קהל רב מאוד שבא מכל המושבות מסביב ומיפו הביע את שמחתו במחיאות כפיים רועשות. החגיגה הייתה נהדרת".

במשך שנות קיום החגיגות, הן גדלו והתרחבו משנה לשנה. הוכנסו ענפי תחרויות ספורט נוספים ופרסומן הלך וגבר. מספר הצופים מהארץ ומחוצה לה הלך וגדל. עד מהרה היה זה לאירוע המרכזי של הישוב היהודי בפסח.

הסופר יהואש שנכח בחגיגות ב-1912, מתאר בספרו "מניו יורק ועד רחובות וחזרה":

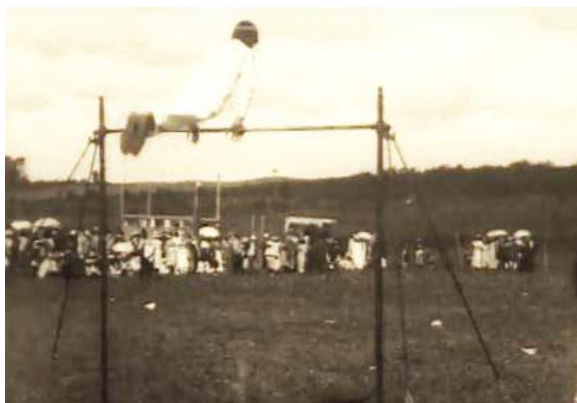
"... יום קודם ובאותו יום מאשמורת הבוקר, היו כל הדרכים המובילות למושבה מלאות אנשים צעירים רוכבים על סוסים בקישוטי בדואים, גם רוכבים על חמורים קטנים, פה ושם צעד גמל שעל דבשתו התנודדו בחורות יהודיות מהמושבות הסמוכות. עגלות, כרכרות עמוסות נוסעים צפופים, וגם הולכי רגל נהרו דרך החולות אל המושבה.

ליום מכובד זה ארגנה חברת הרכבת יפו ירושלים מסע (רכבות) מיוחד מיפו לרמלה, ומרמלה באו על חמורים לרחובות.

המלון שלנו היה מלא מפה לפה עד אפס מקום. היו אורחים מכל חלקי תבל. ניו-זילנד, אמריקה, ומאירופה... כל המושבה הייתה ככורת ומזג האוויר עוד הוסיף מקסמו על החגיגה".

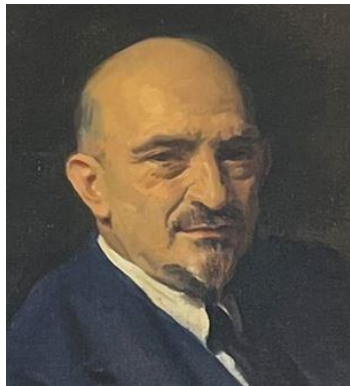
אירוח במושבה

רחובות בשנת 1908 הייתה מושבה לא גדולה (כ-300 תושבים), ומספר האורחים הגיע לאלפים. היכן לנו האורחים ואיך התארגנו? שני בתי המלון שהיו במושבה, לא יכלו להכיל את כל האורחים. לכן, כל בית ברחובות הפך לבית הארחה למספר אורחים, חלק לנו בנס-ציונה ובסביבה הקרובה לרחובות ורבים תחת כיפת השמיים. האורחים היו מביאים איתם צרכי מזון, כי לא הספיקו בתי האוכל הקבועים והארעיים לכלכל את כל האורחים. לעתים היה מחסור אף במי שתייה. בעלות הבית במושבה היו אופות ומבשלות ומקבלות את האורחים בשמחה לבתיהן. הוקמו סוכות בהם רוכזו מיחמים ודודים, כוסות וצלחות, מצות ועוגות, והן שימשו כמזנונים. כאמור, חגיגות הפסח לא הצטמצמו לאירועים ספורטיביים בלבד. הן נתנו הזדמנות למפגש חברתי של איכרים ופועלים, שומרים ומנהיגים ציוניים, סופרים ואמנים. הישגי הישוב בחקלאות, בתעשייה ובאומנות הוצגו בחגיגות אלה. החגיגות נשאו גם אופי של מפגש תרבותי וכללו הצגות וקונצרטים. * לאה מאירי מתנדבת בארכיון לתולדות רחובות.

ווייצמן בניו-יורק על המאבק להכרת ארה"ב במדינה היהודית

צבי תדמור

השנה אנחנו חוגגים את ערב יום העצמאות ב-30 באפריל. לכן, אני מביא בפניכם בעלון זה את סיפור העלילה על תרומתם של ד"ר חיים ווייצמן ושל אדי ג'ייקובסון (מי שהיה חבר בארגון בני ברית בארה"ב) להכרת ארה"ב בהכרזת הקמתה של מדינת ישראל ע"י בן גוריון לפני 77 שנים, ב-14 במאי 1948. מצאתי עניין להראות נקודות מבט שונות על האירוע (ראו בהמשך).

ווייצמן הגיע לניו יורק בפברואר 1948 ולמד עד מהרה שמחלקת המדינה שבראשה עומד ג'ורג' מרשל (שר החוץ) מובילה את הממשל להתנגדות פעילה להחלטת החלוקה שהתקבלה בנובמבר 1947. היה דחוף לו להגיע אל הנשיא טרומן. הנשיא סירב לראותו. הכריזמה שאליה נחשף טרומן בנובמבר היא שעמדה לרועץ מול הנשיא ערב הבחירות בארה"ב.

אבא הלל סילבר (רב רפורמי צעיר וכריזמטי) רפובליקני לא סייע לווייצמן להגיע אל הבית הלבן. אחרים אוהדים לא הצליחו לתאם מפגש. טרומן התבצר בסירובו לפגוש את ווייצמן.

שותפו של טרומן לעסקים אדי אדוארד ג'ייקובסון הצליח לשכנע את הנשיא לקבל את פניו של ווייצמן בארבע עיניים. ג'ייקובסון בא לחדרו הסגלגל של טרומן וביקש ממנו לראות את ווייצמן. בתגובה לסירובו הצביע אדי על פסל גיבורו של טרומן, הנשיא אנדרו ג'קסון, שניצב בחדר והתריס: גם לי יש גיבור, אדם שמעולם לא פגשתי, [כפי שאתה טרומן לא פגשת מעולם את ג'קסון], אלא שהוא לדעתי היהודי הגדול ביותר של זמננו. גם אני חקרתי את עברו, כפי שאתה חקרת את חייו ומעשיו של ג'קסון, ואני מסכים, כפי שאתה עצמך אמרת לי, שהוא ג'נטלמן ומדינאי גדול. אני

מדבר על חיים ווייצמן.

אראה אותו, נכנע הנשיא.

הייתה זו פגישה חשאית. טרומן קיבל את ווייצמן ב-18 במרץ 1948 כמי שקפאו שד. ווייצמן, שקדח מחום, לא ניסה להסתיר זאת; מזוהה כל כולו עם הסיכוי להקים מדינה; בלי להתחנן, בלי לשאת חן, בלי לאיים ובחיבור מבריק בין צרכי הבחירות של הנשיא ופחדיו ממדינת היהודים בהשפעה קומוניסטית ובין תמיכה שלו בחלוקה שוב שבה את ליבו של טרומן. הנשיא הבטיח שהוא לא נסוג בו מתמיכתו בחלוקה. הפגישה נחתמה בלחיצת יד חמה ומבטיחה.

יום לאחר הפגישה של ווייצמן עם הנשיא פרץ מרד של מחלקת המדינה בבית הלבן. ראש המשלחת האמריקנית באו"ם הודיע כי ממשלתו מציעה להקפיא את הוצאתה לפועל של החלוקה ושהאו"ם ימנה את בריטניה לנאמן על ארץ ישראל. ווייצמן חש כמי שעולמו חרב עליו.

טרומן, בניסיון להציל כבודו ביקש להשיב למרשל ולאנשיו כגמולם, הודיע שהוא ממשיך לתמוך בחלוקה.

ווייצמן הגיב בדברים קשים. "חלוקה או השמדה". שלא כמו סילבר ושרתוק החליט ווייצמן להישען על טרומן ולא לתקוף אותו. במרץ – מאי עשה ווייצמן החולה, כמעט בלי לצאת מחדרו במלון, מעשה רב, גורלי להקמת מדינת היהודים.

ב- 9 באפריל 1948 ווייצמן כתב לטרומן להזכיר לו שהציונים עומדים עימו בתמיכתם האיתנה בחלוקה.

ווייצמן תלה תקוות במחנה הבית הלבן והלעומתי למחלקת המדינה ושאותו קידם במרץ קליפורד, יועצו הקרוב של טרומן. הם דבקו בחלוקה ובהכרה במדינת ישראל. שרתוק שהיה באו"ם העביר מידע לתל אביב ממקורותיו שהיו במחלקת המדינה ולא ידע מקרוב על המתרחש בבית הלבן.

ווייצמן העמיד ניסוח ברור ותמציתי: המטרה עכשיו היא תמיכה אמריקנית בהקמת מדינה יהודית והכרה מיידית בה. ג'ייקובסון בא לראותו במלון ב-11 באפריל ולמחרת הלך אל ידידו הנשיא טרומן שהבטיח לו בשקט ולא לפרסום כי הוא עומד להכיר במדינה היהודית.

התברר שהאורח היותר חשוב שפקד את חדרו של ווייצמן שוב היה השופט סמואל רוזנמן, יועצם הפוליטי לשעבר של הנשיאים רוזוולט וטרומן, קודמו של קליפורד בתפקיד ומי שהכשיר אותו לתפקידו והיה עכשיו חבר בכיר בצוות האסטרטגי של הנשיא לקראת הבחירות לנשיאות בנובמבר הקרוב. רוזנמן שהיה יהודי לא ציוני ומעל לכול חסיד של ווייצמן, התגלה כאיש הקשר החשוב של ווייצמן אל הנשיא. ווייצמן חשב כי לא די בשיחות הידידים שלו עם הנשיא טרומן. הוא ביקש להבטיח דרך רוזנמן את הכרתה הרשמית והגלויה של ארצות הברית במדינה שתקום. זה היה תנאי הכרחי למעשה ההכרזה הקרב על הקמת המדינה.

רוזנמן קיים שיחות עם טרומן ועדכן את ווייצמן כי הנשיא נענה לו. הוא התחייב להכיר במדינה שתוקם אם האו"ם לא ישנה את החלטת העצרת הכללית מס' 181 ב-29 בנובמבר 1947 כפי שדרשה בשעתו המשלחת האמריקנית באו"ם. טרומן עמד על כך שווייצמן יהיה איש הקשר היחיד עימו מן הצד הציוני. רק הוא. ביקש שווייצמן יישאר באמריקה כי רצה להזמין אליו עם הקמת המדינה. השותפים למידע הזה היו ורה, ועוזריו האישיים יוסף לינטון ויוסף כהן. שהיו צמודים אליו.

ווייצמן התברר היה המכשול העיקרי בחזית של מרשל ושל מתנגדי החלוקה במשלחת הסוכנות באמריקה. ב-8 במאי שבוע לפני תום המנדט, עמד שרתוק לשוב ארצה מצויד בעמדת מחלקת המדינה של ארצות הברית המתנגדת להכרזה על המדינה ומציעה הפוגה. ווייצמן מחדר "המלחמה" שלו במלון וולדורף אסטוריה, השיג את שרתוק בשדה התעופה לפני המראתו ארצה: "משה, אל תתרכך, אל תתנדנד, אל תקלקל את הניצחון [באו"ם]. או מדינה יהודית או לא כלום! אני אדם זקן, הוסיף ואמר לשרתוק, ואם לא תוכרז מדינה עכשיו, לא אחיה לראותה. אחר כך נשא את עיניו אל יוסף אייבור לינטון בן ה-48 שהיה בחדר ואמר אל האפרכסת הטלפון, "גם הוא לא". ואז שלף קלף מנצח. הוא שחרר לשרתוק רמז עבה כשק על מה שרק הוא, לינטון וגם ורה ידעו: אם תוכרז מדינה, יכיר בה נשיא ארצות הברית".

עם המידע הזה הגיע שרתוק אל ישיבת "מנהלת העם" בתל אביב שהכריעה בימים 12 – 14 במאי בשאלה אם לקבל את הצעת הפוגה האמריקנית אם לאו. האם להכריז על מדינה עם סיום המנדט אם לאו.

שרתוק הגיע לתל אביב ואמר ב- 11 במאי 1948 למרכז מפא"י וב- 12 בחודש למנהלת העם: "ד"ר ווייצמן נגד כל דחייה מצידנו".

שרתוק אמר בגלוי במסיבת עיתונאים ב- 13 במאי כי ווייצמן אמר לו שהמדינה תקום עכשיו או לעולם לא! חשוב מזה, בן גוריון, אחרי שלמד משרתוק על מה מתבססת עמדת ווייצמן, הוביל ביום שישי, 14 במאי 1948, החלטה שהתקבלה במנהלת העם בלי הצבעה: להכריז על הקמת מדינה עם תום המנדט. החלטה היסטורית ונועזת מאוד, לא הימור.

ההבטחה של טרומן לווייצמן הכריעה את הכף.

ורה סיכמה ביומנה את אותם ימים כפי שהם נראו מ"הר נבו" של ווייצמן בניו יורק: חיים במיטה, עצוב ועגום, מחלק הוראות, מתקשר טלפונית, מנסח דברים, מתייעץ. מפעל חייו עומד להתממש מחר, אלא אם כן יכשילו זאת ידידינו ואויבינו. וכך בפעם השנייה בהיסטוריה מתחילה יציאת מצרים".

למרות מצבו הגופני הקשה ווייצמן ממוקד עכשיו כפי שלא היה זה זמן רב. ב- 13 במאי, יום לפני תום המנדט, נשלח יוסף (ג'וזף בפי חיים וורה) כהן ברכבת לוויינגטון עם מכתב מווייצמן לטרומן ובו בקשה לעמוד בהבטחתו להכיר במדינה העומדת לקום. ווייצמן כתב לנשיא לפני שידע מה הכריעה מנהלת העם בתל אביב. הוא ראה חשיבות יוצאת דופן בהתייצבותה של ארצות הברית כמעצמה הראשונה המכירה במדינה שעדיין לא היה לה שם. טרומן לא אכזב. הוא הכיר במדינה החדשה לפני שזו קמה לפי שעון וויינגטון.

מתוך: מתוך האב המייסד, חיים ווייצמן, ביוגרפיה, 1922 - 1952 מוטי גולני ויהודה ריינהרץ

קורות חייו של אדוארד "אדי" ג'ייקובסון

אדוארד "אדי" ג'ייקובסון 1891 – 1955 היה איש מכירות יהודי אמריקאי, חברו לנשק ושותפו לעסקים של נשיא ארצות הברית הארי טרומן, טרם כניסתו של טרומן לפוליטיקה.

אדוארד ג'ייקובסון נולד למשפחה יהודית בעיר ניו יורק בשנת 1891. הוריו שרה ודוד ג'ייקובסון היו מהגרים דלי אמצעים שהגיעו מליטא. אביו היה סנדלר. שם המשפחה ג'ייקובסון, בגרסתו העברית הוא יעקובסון ובחלק מן המקורות בעברית נוהגים להשתמש לגביו בשם זה. המשפחה התגוררה ברובע לואר איסט סייד שהיה אז שכונת פועלים ענייה.

בשנת 1893 עברה המשפחה לקנזס והתיישבה בעיירה קטנה, ובשנת 1905 עברה המשפחה להתגורר בעיר קנזס סיטי שבמדינת מיזורי. באותה שנה פגש אדי ג'ייקובסון בן ה-14

לראשונה את הארי טרומן, שהיה אז בן 21, כאשר שניהם עבדו בעבודות שונות בעיר. ג'ייקובסון עבד בחנות בגדים, וטרומן כפקיד במשרדים שונים.

בשנת 1917, כאשר ארצות הברית הכריזה מלחמה על הקיסרות הגרמנית והצטרפה למחנה מדינות ההסכמה, התגייס ג'ייקובסון לצבא ארצות הברית, והשניים נפגשו שוב כשג'ייקובסון עבר אימוני טירונות בבסיס באוקלהומה. על טרומן, שהיה קצין, הוטל לנהל את הקנטינה בבסיס, ועל ג'ייקובסון, שהיה חייל פשוט, הוטל להיות המפעיל של הקנטינה. מאז נמשכה ידידותם לאורך השנים.

טרומן התקדם בשירות הצבאי, נשלח לצרפת, שם פיקד בהצטיינות על סוללת תותחים והגיע לדרגת קפטן (סרן). ג'ייקובסון המשיך בשירות כחייל פשוט. בתום המלחמה חזרו שניהם למיזורי ופתחו במשותף חנות לבגדי גברים. על אף הצלחה התחלתית קצרה, החנות פשטה רגל במהלך המשבר הכלכלי שלאחר המלחמה. למרות זאת ג'ייקובסון וטרומן נותרו חברים קרובים. טרומן פנה לפעילות ציבורית משפטית ומפלגתית. בתחילה כשופט, בהמשך כסנאטור, לאחר מכן כסגן נשיא ולבסוף כנשיא ארצות הברית. ג'ייקובסון הפך לסוכן נוסע שמכר את מרכולתו במקומות שונים. מאחר שלא היה כבול למקום עבודה מסוים יכול היה מעת לעת לבקר את ידידו טרומן בבית הלבן, בעת שטרומן כיהן כסגן נשיא וכנשיא.

בתו של ג'ייקובסון העידה לימים שאביה לא ביקש להפיק כל תועלת מידידותו עם המדינאי הבכיר. המפנה בגישתו זאת, כשהחליט לנצל את חברותו עם טרומן, היה לאחר תום מלחמת העולם השנייה, כאשר נתבררו ממדי השואה. הוא פנה לטרומן מספר פעמים בתכיפות בבקשת עזרה מהנשיא לעם היהודי.

לאחר שמחלקת המדינה, שחששה מפגיעה באינטרסים של ארצות הברית במזרח התיכון, החלה לפעול להקפאת תוכנית החלוקה ולכינון משטר נאמנות של האו"ם בארץ ישראל, פעלו גורמים ציוניים למצוא דרכים להשפיע על נשיא ארצות הברית, הארי טרומן. משניסיונות ישירים להיפגש עם הנשיא טרומן לא צלחו, פנו אל ג'ייקובסון מנהיגי הציונים בארצות הברית, שידעו על ידידותו של ג'ייקובסון עם הנשיא, וביקשו שיפעיל את השפעתו על הנשיא לטובת תמיכה בהקמת מדינה יהודית בארץ ישראל. פרנק גולדמן, נשיא בני-ברית, פנה אל ג'ייקובסון שלא היה ידוע כציוני, פרט על הרגש היהודי שבו ושטח בפניו את בקשתו כי ינצל את קשריו עם טרומן למען עמו וישפיע עליו להיפגש עם חיים ויצמן. פנייתו של גולדמן אל ג'ייקובסון הייתה בשיחה טלפונית לילית לביתו של ג'ייקובסון בקנזס סיטי. גולדמן ביקש ממנו לטוס מיד לווינינגטון הבירה ולהיפגש עם הנשיא. ג'ייקובסון נעתר, טס ב-13 במרץ 1948 לבירה והתייצב בפני טרומן. בטרם היכנסו לחדרו של הנשיא אמר לו מזכירו האישי של הנשיא שהוא מקווה כי אינו מתכוון לדבר עם הנשיא על בעיית היהודים. טרומן קיבל אותו בלבביות וג'ייקובסון, חרף אזהרת המזכיר, העלה את נושא החלטת החלוקה ואת תוכנית הנאמנות. טרומן הסביר לו את עמדתו והדגיש כי אינו מוכן להיפגש עם איש בנושא זה. ג'ייקובסון המשיך להפציר בטרומן שיסכים להיפגש עם ויצמן. טרומן גילה סימני רוגז.

כשעמד ג'ייקובסון לעזוב את החדר, הוא הבחין בפסלון שהיה בחדר, של הנשיא השביעי של ארצות הברית, אנדרו ג'קסון, רוכב על סוסו. ג'ייקובסון השתהה לרגע, ואז אמר לנשיא כי כשם שג'קסון הוא גיבורו של טרומן, כן גם לו יש גיבור, והוא חיים ויצמן. הוא הוסיף כי ויצמן הוא איש זקן וחולה שעשה דרך ארוכה כדי להיפגש עמו כדי להשמיע בפניו את דברו של עמו. אז ניגש טרומן אל ג'ייקובסון, טפח על כתפו ואמר לו: "ממזר שכמוך, ניצחת!" (You son of a bitch! You win!) עם זאת דרש טרומן שדבר פגישתו עם ויצמן לא ייוודע לאיש, וביקש שוויצמן ייכנס לבית הלבן בשער אחורי.

טרומן תיאר את שיחתו עם ג'ייקובסון בספר זיכרונותיו:

ידידי משכבר הימים אדי ג'ייקובסון ביקר אצלי בבית הלבן, והפציר בי שאקבל את ד"ר ויצמן בכל ההקדם שאפשר. אדי, שהיה חברי בימים הקשים של מלחמת העולם הראשונה, לא היה ציוני מעודו. בכל שנות שבתי בושינגטון לא ביקש ממני דבר לעצמו. הוא בן האמונה היהודית, ולבו נסער מחמת סבל העם היהודי... תמיד שמחתי לראותו. לא זו בלבד שהייתה לנו שותפות נרחבת כל כך בעבר, אלא שתמיד התייחסתי אליו בידידות חמה ביותר. קשה למצוא ידיד נאמן יותר. אדי אמר כי ברצונו לשוחח עמי על ארץ-ישראל. אמרתי לו כי מעדיף אני שלא יעשה זאת, וכי אניח לדבר להתנהל על פי דרכו באו"ם. אינני סבור כי בכל שלושים שנות ידידותנו הוחלפו פעם מלים חריפות בין אדי לבני, ואני הצטערתי על שאדי העלה את הנושא הזה. אדי נבוכך במקצת, אך הוסיף לדבר... אמרתי לו כי אני מכבד את ד"ר ויצמן, אך אם אקבלנו, יגרום הדבר רק לתוספת פירושים מסולפים. אדי הניף ידו לעבר העתק קטן של פסל של אנדריו ג'קסון שעמד במשרדי "הן הוא גיבורך כל ימך - אמר - מן הסתם קראת כל ספר על אנדריו ג'קסון שיצא לאור.

זכורני, כי בתקופה שהיינו שותפים בחנות, היית קורא תמיד ספרים וקונטרסים, ורבים מהם התייחסו לג'קסון. את הפסל הזה הצבת לפני בנין בית-המשפט המחוזי של מחוז ג'קסון בקנזאס-סיטי בעת שבנית אותו". לא ידעתי מה הוא מתכוון, אך הוא המשיך: "מעולם לא נפגשתי עם האיש שהוא גיבורי כל ימי", אמר. "אבל למדתי את עברו, כשם שלמדתי אתה את עברו של ג'קסון. הוא היהודי הגדול ביותר שקם מעולם. אתה עצמך אמרת לי, שהוא מדינאי גדול ואיש מחונן מאד. על ד"ר חיים ויצמן אני מדבר. הוא איש זקן ואדם חולה מאד. הוא נסע אלפי קילומטרים, כדי להתראות עמך. והנה אתה דוחה את הפגישה עמו. אין זה לפי דרכך" משהלך אדי, נתתי הוראות להביא את ד"ר ויצמן לבית הלבן בכל ההקדם שאפשר.

גלוריה בתו של ג'ייקובסון מספרת על מורשת המשפחה: "אבא היה בבית חולים לתקופה קצרה והלכתי לבקרו. עמדת לי מיטתו והוא אמר: "את יודעת, בזבזתי את כל הכספים הללו בנסיעות לושינגטון בכל העסקים שהייתי צריך לבצע עבור המדינה החדשה והקטנה ולא יהיה לי מאומה להוריש לך" ואני אמרתי "אבא הורשת לי את הטוב ביותר שאפשר, יש לי חתיכת מורשת".

לאחר שהחליט לא להתמודד בבחירות לנשיאות שנערכו בשנת 1952, פרש הנשיא טרומן מכהונתו בשנת 1953, וחזר להתגורר בביתו במיזורי. בכוונתו של אדי ג'ייקובסון היה אז לבקר שנית בישראל ביחד עם טרומן. תוכניתו זו של ג'ייקובסון לא יצאה אל הפועל מאחר שהלך לעולמו לאחר התקף לב בשנת 1955. טרומן אמר לאחר מותו: "אדי היה מחברי הטובים... הוא היה איש של אמת. אינני יודע איך הייתי יכול להסתדר בלעדיו". ג'ייקובסון נטמן בבית הקברות בעיר קנזס סיטי. הותיר אחריו את רעייתו, בלומה, ושתי בנות.

אדי ג'ייקובסון פגש את טרומן

דניאל אבנר*

ב- 1948 הצליח אדי ג'ייקובסון לשכנע את טרומן- לאחר מאמצים רבים – לפגוש את ווייצמן. טרומן סיפר ליהודה אבנר (אביו של דניאל): "החברים הציונים שלו [של ווייצמן] נדנדו לי בלי סוף. כמה מהם היו חסרי כבוד וחסרי נימוס עד כדי כך שלא רציתי שום קשר איתם... סבלנותי הלכה ופקעה עד כדי כך שהודעתי לעוזריי שאינני רוצה לפגוש שוב אף דובר ציוני. לכם דחיתי כל הזמן את הפגישה עם ווייצמן. אבל אדי התעקש שאפגוש אותו ללא דיחוי".

"ד"ר ווייצמן ואני שוחחנו כמעט שעה" סיפר טרומן. "הוא היה אישיות גדולה ואדם בעל הישגים יוצאי דופן... הוא הסביר לי שעמו צריך לבחור בין מדינה לבין השמדה. ואחרי שאמר לי את זה, הבטחתי לו שאתמוך במדינה יהודית. "ואז ידעתי מה אני צריך לעשות" המשיך. "הייתי צריך לטפל בבחורים האלו ממחלקת המדינה שכל הזמן ניסו לעבוד עליי בנושא פלשתינה, שאמרו שאני לא מבין כלום ושאני צריך להשאיר את השאלה הזאת למומחים. צר לי לומר שכמה מהם היו אנטישמים. "אבל אני התחייבתי לפני ד"ר ווייצמן... וכך, ביום שבו הוכרזה מדינת ישראל, הודעתי לפקידים האלה מה בדעתי לעשות חצי שעה מראש, לא יותר, כדי שלא יספיקו לתקוע מקל בגלגלים". ואז, 11 דקות בדיוק אחרי הכרזת העצמאות, שלחתי את קצין העיתונות שלי, צ'רלי רוס, להודיע שארצות הברית מכירה דה פקדו במדינת ישראל. וזהו זה.

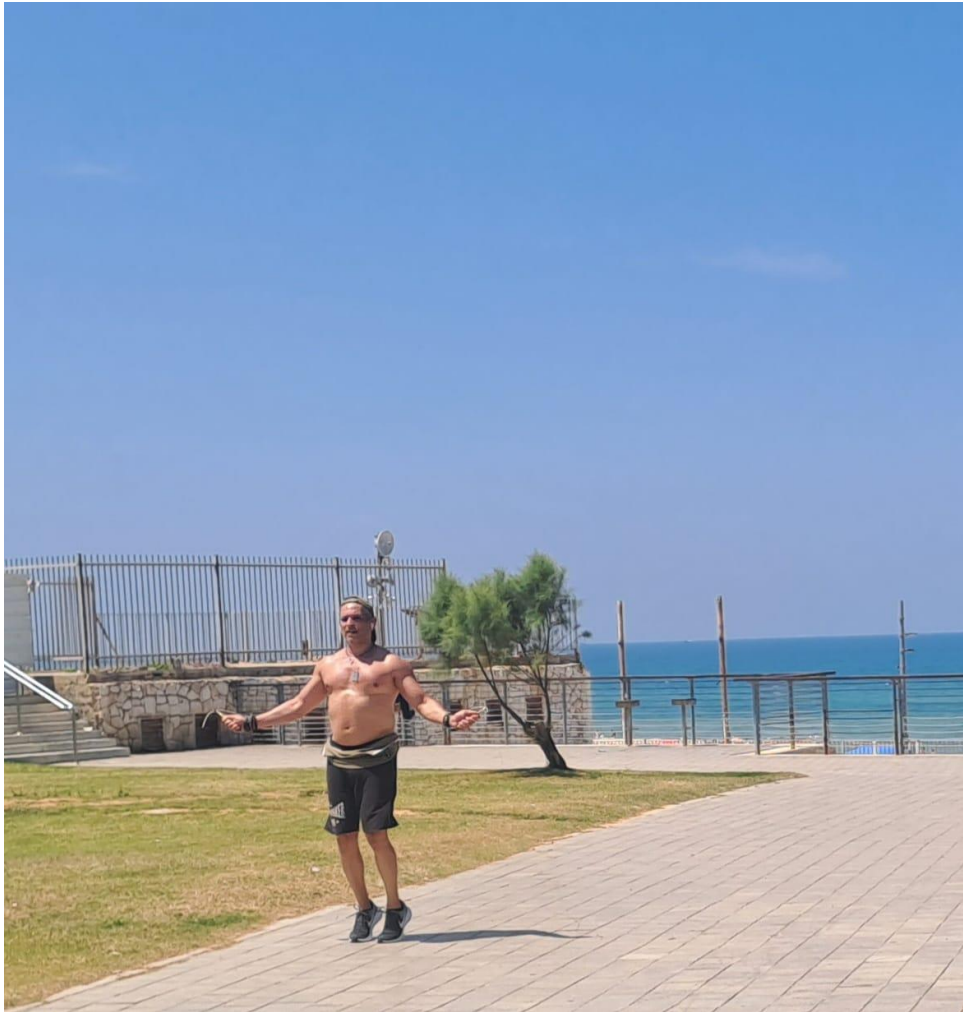
בהמשך למכתבו של דניאל אבנר "כשאבי פגש את טרומן", **כתב אלן שניידר**, מנהל המרכז העולמי של בני ברית-ירושלים (ב- 9 ביולי 2022) כי ווייצמן פנה לעזרה לנשיא בני ברית פרנק גולדמן, וזה דרש מאדי ג'ייקובסון, חבר הארגון, להתייצב מיד אצל טרומן ולבקש ממנו שיקבל את ווייצמן.

בפגישה הרת הגורל הצליח ג'ייקובסון לשכנע את טרומן לפגוש את ווייצמן – פגישה שיצאה לפועל בליל 18 במארס 1948 בסודיות מוחלטת, עד כי חדר המלון לווייצמן הוזמן על שם גולדמן ולעוזרו על שם מנכ"ל בני ברית מוריס ביסג'יר. טרומן הבטיח לווייצמן שידבוק בחלוקה ובהקמת מדינה יהודית – הבטחה שקוימה ב-14 במאי 1948 כאשר ארה"ב הכירה דה פקטו במדינת ישראל... ותוך התעלמות מאימו של מזכיר המדינה ג'ורג' מרשל להתפטר בטריקת דלת.

לאות הוקרה על תרומתו של ארגון בני ברית, ושל ג'ייקובסון באופן אישי, לתוצאה המיוחלת, הוזמנו אלה לטקס החתימה על הכרה דה יורה במדינת ישראל, שנערך בבית הלבן ב-14 בינואר 1949. טרומן העניק את העט ששימש אותו לחתימה לגולדמן, וזה מסר אותו, בקופסת כסף מעוטרת, לשגרירה הראשון של מדינת ישראל לארה"ב, אליהו אילת. מאז העברת שגרירות ארה"ב לירושלים העט ההיסטורי מוצג לראווה במבואה הרשמית של המשרד. *עיתון "הארץ" 15 ביוני 2022

לראות, להביט, להתבונן

צילם יוסי רזי

חוף בת ים
אפריל 2025

נטראה בעלון הבא

תם ולא נשלם